

Forskningskjema - Etrolekter i nordiske storbyer

Lærerrapport november 2006

Oddvar Engan, Jone Nikolai Nyborg,
Ragna Marie Tørdal
Vennesla videregående skole

REDAKSJON

ein

Etnolekter i Norden

Lærerrapport

Prosjektet "Redaksjon EiN – Etnolekter i Norden"

1.0 Hensikten med prosjektet

Langkær Gymnasium og HF, Burgården Utbildingscenter, Åbo katedralskole og Vennesla videregående skole har hatt et nettbasert undervisningssamarbeid siden 1998, kalt NORDIT (<http://www.nordit.net/>). Målet er å styrke unge menneskers interesse for og forståelse av nordisk språk og kultur.

I inneværende skoleår har vi valgt å stimulere til elevforskning på området "språk og identitet i Norden" der elever bruker IKT til kommunikasjon og samarbeid på tvers av skoler/ klasserom. Elever fra Vennesla videregående skole vant i fjor Holberg-prisen i skolen med et elevforskningsprosjekt, knyttet til utviklingen av eget talemål. Det er med positive erfaring fra effekten av denne typen elevforskning at vi nå trekker våre nordiske samarbeidsskoler med i et nordisk språkprosjekt basert på elevforskning. Resultatene publiseres i åpne nettressurser som i neste omgang kan brukes av andre elever. I tillegg skal elevene legge fram sine resultater på et seminar om "Talemål i Norden" på Høgskolen i Agder 9.nov. 2006. Her deltar språkforskere fra Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo og Høgskolen i Agder.

Siden Göteborg, Århus, Åbo og Kristiansand er relativt store byer i nordisk sammenheng har vært naturlig å ta utgangspunkt i det pågående forskningsprosjektet om "Utviklingsprosesser i urbane språkmiljø – UPUS". Et særtrekk ved urbane språkmiljø er ungdomsspråk preget av slang og multietnolekter – i dagligtalen i de ulike skandinaviske landene omtalt som "kebabspråk", "rinkebysvenska" og "wallahdansk". Ved Burgården Utbildingscenter i Göteborg har ca 80 % av elevene på samfunnsvitenskaplig program i dag ikke-nordisk opprinnelse. Det er derfor spennende å bruke den kunnskapen disse elevene innehar om multietnolekter i ungdomsspråket i forskningssammenheng.

I 1997- 1998 ble det gjennomført en stor språkundersøkelse av ungdomsspråk i Norden. (UNO). Det er interessant for elevene å etterprøve resultatene fra denne undersøkelsen, slik de blant annet ble presentert av språkforsker Ingrid Kristine Hasund i Frokost-TV høsten 2005, og eventuelt peke på særtrekk de selv finner i de urbane ungdomsspråkene i 2006.

Engasjementet rundt elevforskning og Holberg-prisen i skolen har sitt utspring i et pågående prosjekt ved Vennesla videregående skole, kalt [DialektXperten](http://www.dialektxperten.no) (<http://www.dialektxperten.no>). Dette er en nettressurs som utvikles på dugnad av elever, lærere, studenter og forskere som er interessert i talemål.

Hensikten med nettressursen er tre-sidig:

1. Tilby et nettbasert kurs i norske talemål, primært rettet mot elever i videregående skole.
2. Stimulere til og organisere en "dialektdugnad" i Ivar Aasens ånd med vekt på sammenhengen mellom lokale språkvariasjoner og egen identitet.
3. Bygge opp et digitalt talemålsarkiv til bruk for alle som vil forske på norske dialekter.

Måten DialektXperten organiseres på er med på å bygge bro mellom elever og lærere i videregående skole, og studenter og forskere på høgskole- og universitetsnivå. Holberg-prosjektets utfordring til å la ungdom forske på ungdom, passer derfor som hånd i hanske til vår faglige og pedagogiske tilnærming. Via Holberg-prisen har elever og lærere fra Vennesla også fått tilbud om å delta som forskningsveiledere for 6.klassinger under Forskningsdagen i Bergen i september 2006. Dette samarbeidet har gitt oss impulser til utvikling av nye metoder i "dialektdugnaden" rettet mot ulike skoleslag.

Tilbudet elevene har hatt om veiledning fra etablerte språkforskere, er svært viktig. Ikke bare fordi forskerne har solid kunnskap om fagfelt og metode, men kanskje like viktig når det gjelder motivasjon og inspirasjon til egen kreativitet. Det samme gjelder besøk av Siri Breistein fra Holberg-prisen. Elevene opplever at deres forskning tas på alvor, og dette gir en seriøsitet til arbeidet som det ellers kan være vanskelig å oppnå i skolearbeidet.

1.1. Didaktisk forankring

Undervisningsopplegget rundt "Etnolekter i Norden" bygger på et konstruktivistisk læringssyn. Våre erfaringer tilsier at elevene lærer aller mest når de innehar *aktørrollen* - som forskere i eget lokalsamfunn og produsent av egne læringsressurser.

En annen vesentlig faktor for læring er samarbeid og variasjon. Vi har derfor valgt å la alle 11 elever i klasse 3 MKA delta i samme forskningsprosjekt, men med klart definerte roller. Medieproduksjon krever at elevene har evne til samarbeid. Men vi ser også at elevene stimulerer og motiverer hverandre i selve forskningsprosessen. Det gjelder både ved utformingen av problemstillinger, forslag til metodisk tilnærning, bearbeiding og analyse, og ikke minst i diskusjon rundt virkemidler når resultatet skal presenteres for målgruppa.

Læringsprosessen i dette forskningsprosjektet kan illustreres slik:

I arbeidet med å treng inn i fagfeltet, lærer elevene at læring er hardt arbeid. Kunnskap kommer ikke av seg selv. Lærerne og forskningsveilederne må bruke sin fagkompetanse til å hjelpe elevene når de står fast, men på en slik måte at elevene føler at resultatet av arbeidet er deres eget, noe de stolt kan vise fram for andre.

Mange unge sliter i overgangen fra videregående skole til høyskoler og universitet. Her møter de krav til metodikk og refleksjon i lys av vitenskapelige teorier. Vi tror derfor det er viktig at elevene får anledning til å "trene" på denne tilnærmingen det siste året i videregående skole.

Veiledning fra tilsatte ved høyskoler og universiteter kan stimulere elevenes interesse for framtidige studier og motivere dem for en akademisk karriere. Den tradisjonsrike industribygda Vennesla er midt inne i en omstillingsprosess. Ungdommen i bygda har derfor behov for denne typen motivering for å omstille seg til en annen type karriere enn den foreldre og besteforeldre tradisjonelt har valgt.

1.2 Forankring i læreplanene

"Etnolekter i Norden" ble til gjennom et tverrfaglig prosjekt mellom fagene norsk og mediefag i 3. klasse på studieretning Medier og kommunikasjon. Siden dette er en yrkesfaglig studieretning, leser

elevene hele 10 timer norsk det siste året. I løpet av høsten skal elevene lage en fordypningsoppgave (særemne) i norskfaget. Samtidig skal de arbeide med et videoprojekt i mediefagene.

Norsk Mål 13 (utdrag): Elevane skal

- kunne drøfte ei sak og argumentere for og mot eit standpunkt
- foredrag om eit fagleg emne
- presentasjon av eit større arbeid/prosjekt (t.d. særemne)

Norsk Mål 15: (utdrag): Elevane skal

- ha kunnskap om sosial variasjon i språket (t.d. sosiolektar, gruppespråk og fagspråk)
- ha noko kunnskap om viktige skilnader mellom norsk og andre nordiske språk

Prosjektet foregriper på mange måter innføringen av nye læreplaner i norskfaget, der det blant annet legges vekt på følgende kompetansemål etter vg1:

- forklare flerspråklighet og gi eksempler på hvordan språklig og kulturell samhandling kan bidra til språklige endringer og kulturell bevissthet
- gjøre rede for likheter og forskjeller mellom de nordiske språkene og mellom norrønt og moderne norsk språk
- kombinere muntlige, skriftlige, visuelle og auditive uttrykksformer i framføringer og presentasjoner

Medieprosjekt mål 1

Elevene skal gjennomføre ett eller flere fordypningsarbeid innen tekst, lyd, bilde eller en kombinasjon av disse etter eget valg. Arbeidet skal munne ut i ett eller flere egne medieprodukter og prosjektrapporter.

Hovedmomenter

Elevene skal

- 1a kunne definere mål for prosjektet
- 1b kunne lage plan for arbeidet
- 1d kunne planlegge og gjennomføre presentasjon av medieproduktet eller -produktene
- 1c kunne vurdere arbeidet med hensyn til prosess, medieprodukt og egen innsats

2.0 Gjennomføring av prosjektet

Ideen til prosjektet ble unnfanget under et besøk ved Langkær gymnasium i Aarhus i mars 2006. Vi var på tur sammen med de elevene som vant fjorårets Holberg-pris, og i den forbindelse hadde vi et planleggingsmøte sammen med de danske lektorene Barbara Dunn og Thorkild Boas. Før denne samlingen hadde vi hatt et kort møte med språkforsker Ingrid Kristine Hasund der vi diskuterte om det var funn fra den nordiske ungdomsspråkundersøkelsen UNO som det kunne være aktuelt for elevene å ta utgangspunkt i. Sammen med våre danske kolleger ble vi enige om å gjennomføre en språkundersøkelse med vekt på ungdomsspråk som viser utbredelse og endringer av multietnolekter i det nordiske språkområdet. Samarbeid skulle ende opp i en presentasjon på et språkseminar ved Høgskolen i Agder i november 2006, og resultatene skulle danne grunnlag for Vennesla videregående skoles bidrag til Holberg-prisen i skolen 2006. Vi ble videre enige om å inkludere de to andre nordiske skolene i Nordit: Burgården utbildningscenter i Göteborg og Katedralskolen i Åbo.

Før sommerferien fikk elevene tildelt to språkforskere fra Universitetet i Oslo som veiledere: Unn Røyneland og Bente Svendsen, som begge er postdoktorstipendiater. Pr. telefon fikk vi gode tips til hvordan en språkundersøkelse kunne gjennomføres. Elevene utarbeidet på bakgrunn av dette et spørreskjema.

Morsmåslærere fra de fire nordiske skolene møttes deretter til felles planlegging i Göteborg i midten av september. På denne samlingen deltok to av elevene i klasse 3MKA. De hadde da med seg spørreskjemaet som ble testet ut på elever med fremmedkulturell bakgrunn på Burgården. I tillegg gjennomførte elevene intervjuer med innvandrerelever og en morsmåslærer ved Burgården, og det ble gjort et videointervju med språkforsker Elin Almer ved Göteborg universitet. Lærerne fra Danmark, Sverige og Finland forpliktet seg til å teste ut og gjennomføre undersøkelsen ved sine respektive skoler så snart vi hadde utarbeidet det endelige forskningsskjemaet.

Få dager etter Göteborg-turen hadde vi vårt første besøk av forskingsveilederne. De gav konstruktiv veiledning til hvordan elevene kunne forbedre skjemaet. Å forske på språkbruk i multietniske ungdomsgrupper er et ambisiøst prosjekt. Det er et forholdsvis nytt forskningsområde, og av den grunn er det lite å sammenlikne med. Bente og Unn gav oss konstruktive innspill og elevene ble motiverte til å ta fatt på prosjektet.

Faglitteratur om multietnolekter er forholdsvis begrenset. Vi prøvde å orientere oss i det som finnes av artikkelstoff. I tillegg til våre to veiledere, Bente og Unn, så er det Ingrid Kristine Hasund og Andreas Østbye som har forsket på emnet og skrevet om det her i Norge. I tillegg brukte vi www.dialektxperten som har utarbeidet et nytt kapittel om SPRÅK OG IDENTITET.

I spørreskjemaet valgte elevene å gå nokså bredt ut for å skaffe informasjon om bruk av multietnolekter, hvem språkbrukerne var og i hvilke sammenheng språkformen ble brukt. Men etter hvert valgte vi å sirkle oss inn på en hovedproblemstilling:

Finnes det likhetstrekk mellom ungdomsspråk i flerkulturelle miljøer i Norden?

I DialektXperten finnes det et intervju med Ingrid Kristine Hasund fra NRK Frokost-TV høsten 2005 der hun uttaler at multietnolektene kun er storbyfenomener og at dette ungdomsspråket er forskjellig i de ulike nordiske landene, siden det har bakgrunn i ulike innvandrergrupper. Dette var et utsagn som det kunne være spennende å teste holdbarheten av. Er det slik at det overhodet ikke finnes likhetstrekk mellom det som på folkemunne omtales som "kebabnorsk", "rinkebysvenska" og "wallahdansk"? Og kan det hende at denne typen ungdomsspråk i dag også har spredt seg til de mindre byene i Skandinavia?

Elevene mestrer godt utarbeiding og gjennomføring av en spørreundersøkelse. Det er når dataene skal behandles at problemet melder seg. Hva gjør man med 164 spørreskjemaer med masse informasjon? Hvordan kan informasjonen systematiseres? Vi valgte å gjøre dette i Excel ved hjelp av såkalte Pivot-tabeller. Excel er et dataprogram elevene stort sett er fortrolig med å bruke. Lærerne laget utkast til en kodeliste og gikk gjennom denne sammen med elevene, som korrigerte kodene slik at den informasjonen de ønsket å ha med, skulle komme fram i tabellene. Etter hvert som skjemaene begynte å komme inn fra Aarhus, Göteborg og Åbo, punchet elevene resultatene inn i Pivot-skjemaet. Etter det kunne ulike variabler kombineres slik at de fikk ut informasjon som kunne belyse problemstillingen i form av tabeller og gradiske framstillinger. På bakgrunn av denne analysen ble det skrevet en kort rapport.

Parallelt med databehandlingen begynte vi å forberede innspillingen av videoopptakene i Norge. Vi hadde allerede råmateriale fra intervjuer i Sverige og Danmark. Elevene hadde tidligere bestemt at de skulle presentere forskningen gjennom et tv-program som hadde redaksjonell oppbygging. Etter flere runder med idémyldring og diskusjoner ble "Redaksjon EiN" født. Klasserommet skulle gjøres om til studio, og programleder skulle ha noen korte intervjuer om forskningen der vi innimellom viste relevante klipp og eksterne intervjuer.

Elevene hadde fordelt ansvaret seg imellom i produksjonsperioden. Sminke, lyd, foto, programledelse, musikk, grafikk, rapportskrivning og redigering var rollene de inntok. Datapunchingen viste seg å ta veldig lang tid, og vi skjønnte raskt at vi var nødt til å punche samtidig med filmarbeidet. Programmet var avhengig av resultatene for å få konklusjonen og avslutningen på plass.

Klasserommet ble omgjort til studio. Vi brukte tre lyskastere til å sette studiolys. Lysforholdene er litt vanskelige i rommet ettersom dagslyset blander seg med filmlys. Lydforholdene er heller ikke optimale, ventilasjonsanlegg og pc-utstyr skaper en del støy og sus. Likevel ønsket vi å bruke rommet fordi det gir programmet redaksjonspreg der vi kan se medarbeidere jobbe i bakgrunnen.

Tre dager gikk med på å rigge til og filme studiosekvensene. Samtidig med filmingen ble innspilt råmateriale lagt inn på pc og stykket opp slik at sluttredigeringen skulle bli effektiv. Opptakene var ferdig den 30. oktober, og vi brukte siste dag til slutføring av rapport og redigering.

Det var utfordrende å forberede filmproduksjonen parallelt med at forskningen var i gang. Vi kjente jo ikke de endelige resultatene. Det gjorde planleggingsarbeidet svært viktig, og det var vesentlig for fremdriften at vi fikk klarlagt alle

innslag og intervjusekvenser som kunne spilles inn uavhengig av forskningsresultatene.

3. Erfaringer med prosjektet

Et prosjekt som dette skaper utfordringer både for elever og lærere:

Lærerens utfordring:

- lære elevene opp til å arbeide selvstendig og i grupper, lese og sette seg inn i fagstoff.
- sørge for at elevene mestrer deloppgavene i forhold til egne forutsetninger (differensiering)
- synliggjøre mulighetene som finnes i læringsomgivelsene: på skolen, i nærmiljøet, ved høgskoler/universitet og på Internett.
- være pådriver i faser der prosjektet går tungt

Elevenes utfordring:

- utforme og gjennomføre egen arbeidsplan og levere arbeid/deloppgaver til avtalt tid
- samarbeide med andre på en konstruktiv måte slik at en også gjør de andre bedre, og at alle tar felles ansvar for at prosjektet skal lykkes
- ta initiativ til veiledning fra lærere og veiledere og søke informasjon som belyser problemstillingen.

Både elever og lærere må være enige om premissene for arbeidet, blant annet hvor mye tid som skal brukes, og hvor stort omfang arbeidet skal ha, hvilken presentasjonsform som skal velges og hvordan arbeidet skal vurderes. Arbeidsøktene må legges opp slik at elevens arbeid styrer mer enn ringeklokka. Elever og lærere må samarbeide i produksjonsprosessen og føle et felles ansvar for produktet. Når elevene er "miniforskere", endres lærerrollen noe. Læreren er fremdeles en faglig veileder som har kunnskap eleven kan få del i, men like viktig er kanskje rollen som arbeidsleder som kan hjelpe til med å organisere arbeidsprosessen.

Vi opplever at elevene har fått forståelse for og innblikk i hva forskning er etter å ha gjennomført dette prosjektet. Gjennom møtet med to språkforskere (Bente og Unn) og

en svensk språkforsker, har elevene fått et inntrykk av hvor spennende språkforskning egentlig kan være. De har også sett at forskning er mulig å etterprøve og at språk er et fenomen som stadig er i endring.

Det er ikke bare det faglige som får et løft av å gjennomføre et forskningsprosjekt. Elevene har blitt svært godt kjent med hverandres sterke og svake sider. De sosiale båndene i gruppen er ytterligere forsterket. Etter nyttår skal elevene i gang med et stort fotooppdrag for en medieorganisasjon i Norge. Erfaringene i arbeidet med Holberg-prosjektet vil uten tvil gjøre arbeidet i januar bedre og mer effektivt.

Samarbeid over landegrensene kan være krevende. Gjennom Nord-IT har vi gode relasjoner med kolleger i Göteborg, Åbo og Aarhus. Vi har positive erfaringer med distribusjon og innsamling av spørreskjema og filmopptak. Disse gjøres i etterkant tilgjengelig på www.nordit.net slik at elever ved de øvrige skolene kan jobbe videre med å analysere de dataene som er samlet inn.

Elevene har ikke de samme relasjonene til de nordiske skolene som lærerne. Lærerne ved de fire skolene treffes minst en gang hvert år. Økonomien tillot at bare to elever kunne dra på samlingen i Göteborg. Dermed fikk ikke elevene samme nærheten til deler av forskningen i år sammenlignet med prosjektet i fjor som handlet om dialekten i Vennesla. Lærerne ved de nordiske skolene har i år hatt større grep om innsamlingen av spørreskjema, noe som har gjort elevene passive i noen deler av prosessen. For å stimulere kontakten mellom elevene har vi hatt forsøk med samtaler over Internett ved bruk av Skype. Det viste seg å være teknisk og praktisk svært vanskelig å få grupper fra alle skolene til å møtes online samtidig. Dermed gikk vi glipp av en del elevsamtaler vi hadde håpet å få inn i prosjektet.

4. Erfaringer andre kan lære av

www.dialektxperten.no er som tidligere nevnt, tuftet på en ide om å invitere eleven til å være aktør i sin egen læringssituasjon. Gjennom aktiv medvirkning tror vi at nysgjerrigheten og forskningstrangen hos eleven vil våkne. En slik pedagogisk tenkning, anvendt på et emne som multietnolekter i Norden, mente vi var en god ide for et forskningsprosjekt. Vi tror derfor at andre kan lære av den metoden som vi har lagt til grunn for prosjektet vårt.

Språkbruk i multietniske ungdomsmiljøer er et forskningsområde som har fått stor oppmerksomhet i det siste. Det er et forholdsvis nytt forskningsemne, og det har vært en oppfatning at multietnolekter først og fremst er et hovedstadsfenomen. Nå har elevene fra Vennesla videregående skole forsket på fenomenet og funnet ut at dette språkfenomenet er i ferd med å spre seg utover hovedstadsområder, og de har funnet eksempler på det både i Kristiansand, Aarhus, Göteborg og Åbo. Gjennom dette arbeidet har de fått kjennskap til forskning som allerede er gjort på området, de har etterprøvd resultatet av denne forskningen og de har selv fått fram ny kunnskap om fenomenet.

I den nye læreplanen for norskfaget (Kunnskapsløftet 2006) er multietnolekter et nytt emne. I tillegg til at elevene skal ha kunnskap om talemål på geografisk (dialekter) og sosialt (sosiolekter) grunnlag, skal de nå også kjenne til språkbruk og språkvarianter i flerkulturelle miljøer. De nye norskbøkene som ble tatt i bruk ved skolestart nå i høst, behandler alle dette emnet, men i et ganske beskjedent omfang. Elevene ved Vennesla videregående skole har gjennom egen forskning på etnolekter i Norden, bidratt med en betydelig tilleggsressurs til den fagkunnskapen som formidles gjennom lærebøkene fra de etablerte forlagene.

Å melde seg på en konkurranse som Holberg-prisen i skolen stimulerer både elever og lærere til å yte sitt beste. Vår erfaring er at elevforskning tar tid og at det er viktig med rammefaktorer som gjør det mulig "å komme i land" med prosjektet. Vår erfaring er at tverrfaglig samarbeid gjør det lettere å få dette til.

Til slutt vil vi takke Holberg-prisen i skolen og våre veiledere fra Universitetet i Oslo for et hyggelig og lærerikt samarbeid!

Elever, forskere og lærere samlet på Vennesla videregående skole i oktober 2006.